

Edebiyatın Ucubeleri

Editörler:

Pelin Doğan

Rahime Çokay Nebioğlu

Kübra Kangüleç Coşkun

Bu kitabın yayın hakkı PHOENİX YAYINEVİ'ne aittir. Yayınevinin ve yayıncısının yazılı izni alınmaksızın kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz.

Edebiyatın Ucubeleri

Editörler: Pelin Doğan, Rahime Çokay Nebioğlu, Kübra Kangüleç Coşkun

Kapak ve Sayfa Düzeni: Gamze Uçak

Yayınevi Editörü: Buse Dilara Dirim

Son Okuma: Ertan Akkaş

© Phoenix Yayınevi Tüm Hakları Saklıdır.

2021 Eylül, Ankara

ISBN No: 978-605-7789-19-8

Phoenix Yayınevi-Ünal Sevindik

Yayıncı Sertifika No: 11003

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay-Ankara

Tel: 0(312) 419 97 81 pbx

Faks: 0(312) 419 16 11

e-posta: info@phoenixkitap.com

http://www.phoenixyayınevi.com

Baskı:

Tarcan Matbaacılık Yayın. San.

Sertifika No: 47663

İvedik köy mah. İvedik cad. No: 417/ A

Yenimahalle/ANKARA Tel: (0312) 384 34 35

Dağıtım:

Siyasal Kitabevi

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay/Ankara

Tel: 0(312) 419 97 81 pbx

Faks: 0(312) 419 16 11

e-posta: info@siyasalkitap.com

http://www.siyasalkitap.co

Edebiyatın Ucubeleri

Yazarlar Hakkında

Kübra Kangüleç Coşkun: Lisans, yüksek lisans ve doktora derecelerini Hacettepe Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden almıştır. Doktora eğitimi sırasında Prag Charles Üniversitesi'nde bulunan Kangüleç, doktora derslerini burada tamamlamıştır. IDEA (İngiliz Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Derneği) tarafından her sene verilen en iyi lisansüstü öğrenci sunumu ödülüne, 2015 yılında kaleme aldığı *The Moor's Last Sigh: the Abject, the Mother and the Fall of a Nation* başlıklı bildiriyle layık görülmüştür. 2016 yılında Amerikan Notre Dame Üniversitesi ve University College Dublin'in ortak düzenlediği *İrlanda Çalışmaları* seminerine burslu olarak davet edilmiştir. Doktora tezi çağdaş İrlanda edebiyatı üzerine olan Kangüleç'in ilgi alanları arasında, çağdaş psikanaliz teorileri, modern ve çağdaş roman, sömürge sonrası edebiyat teorileri yer almaktadır.

Pelin Doğan: 2010 yılında Gaziantep Üniversitesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'ndan lisans derecesini almıştır. 2017 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda, *20. ve 21. Yüzyıl İngiliz Tiyatrosunda Sansür: Etkiler ve Tepkiler* başlıklı tez ile doktora derecesini almıştır. Başlıca araştırma alanları İngiliz tiyatrosu, Çağdaş İngiliz tiyatrosunda sansür ve edebiyat

kuramlarıdır. Şu anda Munzur Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda doktor öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Routledge Yayınevi tarafından Sophie Chiari editörlüğünde yayınlanan *Freedom and Censorship in Early Modern English Literature* kitabındaki *The "Malcontent"'s Fool, Censorship, and the Construction of the Subject* adlı makale, yazarın öne çıkan çalışmalarındandır.

Rahime Çokay Nebioğlu: 2010 yılında Gaziantep Üniversitesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı lisans programından mezun olmuş, 2013 yılında Ankara Üniversite, Dil Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde İngiliz Dili ve Edebiyatı programından yüksek lisans derecesi almış, 2018 yılında ise Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nden doktorasını tamamlamıştır. Deleuze and the Schizoanalysis of Dystopia (Palgrave, 2020) kitabının da yazarı olan Çokay-Nebioğlu, çalışmalarını, Duke Üniversitesi Edebiyat bölümünde ziyaretçi doktora-sonrası araştırmacısı olarak sürdürmektedir. Çokay-Nebioğlu'nun çalışma alanları çağdaş edebiyat kuramları, kıta felsefesi, çağdaş roman, modernizm çalışmaları, İskoç edebiyatı, ütopya/distopya çalışmaları ve karşılaştırmalı edebiyattır.

Rosi Braidotti: Felsefe alanındaki lisans eğitimini 1977 yılında Avustralya Ulusal Üniversitesi'nde Tilyard ödülü kazanarak tamamlamıştır. Felsefe alanındaki doktora çalışmalarını, 1981 yılında Sorbonne Üniversitesi'nde tamamlayarak 1988 yılından itibaren Utrecht Üniversitesi'nde çalışmaya başlamıştır. Braidotti, çalışmakta olduğu Utrecht Üniversitesi'nde Kadın Çalışmaları bölümünü kurmasının ardından 2005 yılına kadar Hollanda Kadın Çalışmaları Araştırma Okulu'nun kurucu müdürlüğünü yürütmüştür. Braidotti, Avrupa Kadın Çalışmaları'nda öncü isimlerden biridir, bu bağlamda SOCRATES network NOISE ve the Thematic Network for Women's Studies ATHENA'yı kurmuş ve 2005 yılına kadar müdürlüğünü

yapmıştır. 2005 yılında Hollanda Kraliçesi Beatrix tarafından Şövalyelik Nişanı, 2006 yılında Polonya'daki Lodz Üniversitesi tarafından Üniversite Şeref Madalyası, 2007 yılında Helsinki Üniversitesi 2013 yılında ise İsviçre'deki Linköping Üniversitesi tarafından Felsefe alanında fahri doktorluk ile ödüllendirilmiştir. Braidotti'nin benimsediği ve kuramsallaştırdığı felsefî yönelim, farklılıkları olumlama, bir başka deyişle, ikili karşıtlıkların ötesine gitme üzerinedir. Braidotti'nin bu yönelimi, *Patterns of Dissonance: An Essay on Women in Contemporary French Philosophy* (1991), *Nomadic Subjects: Embodiment and Difference in Contemporary Feminist Theory* (1991; 2011), *Metamorphoses: Towards a Materialist Theory of Becoming* (2002) ve *Transpositions: On Nomadic Ethics* (2006) başlıklarıyla yayınladığı dört farklı kitabında kendini gösterir. Braidotti'nin bu kitapları tüm dünyada 20'den fazla dile çevrilmiş ve yayınlanmıştır.

Şenol Bezci: Ortadoğu Teknik Üniversitesi İngilizce Öğretmenliği bölümünden mezun olduktan sonra Ankara Üniversitesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'ndan yüksek lisans ve doktora derecelerini alan Şenol Bezci, 2013 yılından beri Ankara Üniversitesi, Amerikan Kültürü ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda ders vermektedir. Anlatıbilim, anlatı kuramı, modern İngiliz ve Amerikan romanı ve öykü alanlarında çalışmaları vardır.

Zeynep Z. Atayurt-Fenge: Lisans ve yüksek lisans derecelerini Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'ndan almıştır. Burslu öğrenci olarak öğrenim gördüğü Leeds Üniversitesi'nden çağdaş kadın yazınında beden konulu teziyle 2008 yılında mezun olarak, doktora unvanını almaya hak kazanmıştır. Ohio State University Press tarafından yayınlanan *Historicizing Fat in Anglo-American Culture* kitabında "'Kill the Pig!': *Lord of the Flies*, 'Piggy' and Anti-

fat Discourse” ve Cambridge Scholars Publishing tarafından yayınlanan *Women’s Utopian and Dystopian Fiction* kitabında “Fay Weldon’s *The Cloning of Joanna May as a Feminist Dystopian Burlesque*” başlıklı bölümler yazarın öne çıkan çalışmaları arasındadır. Bedenin İngiliz kültürü ve edebiyatında çeşitli temsillerine yönelik çalışmaları bulunan yazar şu anda, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü’nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.

Züleyha Çetiner Öktem: Lisans, yüksek lisans ve doktora çalışmalarını Ege Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü’nde tamamlamıştır. Yüksek lisans tezini grafik roman, doktora tezini Ortaçağ üzerine yazan Çetiner Öktem’in, Ortaçağ edebiyatı dışında karşılaştırmalı mitoloji, bilimkurgu, grafik roman, fantastik edebiyatla ilgili birçok makalesi vardır. 2013 yılında Oxford Üniversitesi’nde düzenlenen Tolkien çalıştayına katılmıştır. 2016 yılında Cambridge Scholars Publishing tarafından yayınlanan *Mythmaking Across Boundaries* başlıklı, çok bölümlü kitabın editörüdür. *On Monsters: A Comparative Study in Medieval Literature* başlıklı BAP projesinin yöneticilerindedir. Şu anda, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü’nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.

GİRİŞ

Edebiyatın Ucubeleri, ikili karşıtlıklardan beslenen hâkim anlayışla toplum dışına itilmiş “ötekiler”in İngiliz, İrlanda ve Amerikan edebiyatlarındaki izlerini sürmeyi hedefler. Hâkim anlatının “öteki” imgesi ile edebiyatı buluşturduğu anları “ucube” kavramı etrafında irdelemek ise bu çalışmanın odak noktasını oluşturur.

Levi Strauss, antik çağlardan bu yana insanın düşünme yapılarını çözümlenmeye çalışmış ve tıpkı ilkel toplumlardaki insanlar gibi, uygar toplumlardaki insanların düşünce sisteminin de ikili karşıtlıklara dayalı olduğu sonucuna varmıştır. İlkel insan çevresindekileri kendiyile ve birbiriyle karşılaştırarak gözlemlemiş, ikili farklılıklar üzerinden anlam yaratmaya başlamıştır. İlkel insan gibi, Batılı beyaz adamın zihni de ötekiyi doğuran ikili karşıtlıklarla şekillenmiş; hiyerarşik bir sistem üzerine oturtulan farklılıklar serisi, zamanla dışlayıcı bir söyleme dönüşmüştür. En genel anlamıyla varlık ve yokluk üzerine kurulu bu söylemde, Batılı beyaz erkek kendini tanımlarken, kadın bedeninin ideal erkek bedeninden eksik olduğunu öne sürüp, temel bir öteki kavramı yaratmıştır. Zamanla bu öteki, birçok diğer ötekiyi doğurmuştur ve beyaz tanımının karşısında siyah, medeni tanımının karşısında barbar, akılcı tanımının karşısında duygusal, üretken tanımının karşısında tembel, dürüst tanımının karşısında düzenbaz tanımlarını taşıyan öteki arketipleri yaratmıştır. Bu arketipleri ise bir korku ve merak unsuru olarak görüp, ucubeleştirmiş ve dışlamıştır. Tam bu noktada, “öteki” ve ucube” tanımları birbirini tamamlayan birer kavram haline gelmiş; üzerine düşünülmesi gereken kültürel, siyasal ve ideolojik bir kimlik kazanmıştır.

Ucubelik, içinde yaratıldığı her söylemde kendine farklı bir hedef edinir; ataerkil söylemin yarattığı toplumsal kodlar ile kadına yakıştırılırken, heteronormatif söylemde cinsel tanımlara uymayan bireyler yaftalanır. Ulus devlet ideolojilerinin “makbul vatandaş” grubuna dâhil ol(a)mayanlar da ucubeleştirilmekten payına düşeni alır. Sınıf perspektifinden bakıldığında ise ekonomik ve kültürel sermayeye ulaşamayanların, pek çok edebî metnin satırlarında ucube olarak dolaştığı görülür. Cinsiyetleri, bedenleri, cinsel yönelimleri, etnisiteleri, sınıfları, dinî inançları, politik, coğrafi aidiyetleri vb. kimlikleri ile “meşru” normların dışında kalanlar, ucube imgesi altında birleşir. Bu durum, “biz” ve “ucubeler” karşıtlığının içselleştirilmesine ve medeniyetlerin bu karşıtlık ekseninde kurulmasına ve ilerlemesine sebep olur.

Yazın dünyası ucubeliği betimlemek için birçok sanatsal yol kullanır; beden güzelliğini bozan göz tırmalayıcı kusurlar, insanı hayvanla, erkeği kadınla, canlıyı cansızla, beyazı siyahla birleştiren hibrit bedenler, cismani ve ruhani sınırını geçerek dönüşüm geçiren yaratıklar, beyaz adamın kanunlarına kafa tutan ilkeller, Batı hayal gücünün yarattığı ucubelerden sadece bazılarıdır. Ancak ucubelik yazınsal imgelemde yalnızca somut aykırı bedenler üzerinden anlatılmaz. Toplumsal, ideolojik ve kültürel normların dışında kalan tüm olgu, düşünce ve kavramlar da ucube olarak nitelendirilebilir. Bir başka deyişle, Batı edebiyatı ucubeliği, materyalist sınırlarından kopararak siyasi, kültürel, ekonomik ve edebî bağlamda genişletilmiş bir metafora dönüştürür. Kabul edilenin dışına çıkan her şey, bir korku, tikslenme ve kaygı kaynağı olur. Ucubelik kavramının kapsamı ve içine aldıkları tarih boyunca hiçbir zaman sabit kalmaz; toplumsal, siyasi ve kültürel dinamikler eksen değiştirdikçe, ucubelik kavramı da değişmeye devam eder. Öyle ki, belirli bir tarihsel/edebî dönemde ucube olarak nitelendirilen durumlar, başka bir döneme geçişte ucube yaf-tasından kurtulabilir veya aynı tarihsel süreçte bir toplumda

yüceltilen olgu ve durumlar bir başka toplumda ucubeleştirilebilir. Bu değişkenlik, ucubeliğin aslında içkin bir aykırılık ve ötekilik durumundan ziyade tarihsel, siyasi ve kültürel süreçlerin bir etkisi ve sonucu olduğunu kanıtlar niteliktedir. Öyleyse ucubeliği, içinde doğduğu toplumun dinamiklerinden ayrı olarak ele almak mümkün değildir.

Çalışmada önemli noktalardan biri ise ucubeliğin ele alınış biçimidir. Ucube, insanın kendi-öteki karşıtlığının bir sonucudur. Benlik, kendinden atmaya çalıştığı ötekiyi bir ucubeye indirgeyerek, kendini rahatlatır ve benlik sınırını tekrar çizer. Kendi içinden gelen ve her an bir ucubeye dönüşme potansiyeli olan benlik, bu ötekileştirme/ucubeleştirme seremonisiyle kendini temize çıkarır. Ancak, nasıl ki benlik ucubeye dönüşme ihtimaline tabiyse, ucube olan da kendine atfedilen bu rolden çıkarak, benliği tehdit etme, ezberini bozma ve yeniden inşa etme potansiyeline sahiptir. Bu bağlamda ucubelik, içinde ihtimaller taşıyan bir oluş durumudur. Ucube, “canavar”dan farklıdır; çünkü canavar çerçevesi çok daha kesin çizilmiş dilsel, fiziksel ve kültürel bir oluşumdur. Canavar, bir “oluş” sürecinde değildir; canavar, ikili karşıtlıklar üzerine kurulu dilsel imgelemde hep karanlıkta kalandır; sahip olduğu gücü yıkmak için kullanandır. Oysa “ucube” kelimesi daha muğlak bir bağlamda kullanılabilir. Bu sebeple, bu çalışmada “canavar” yerine “ucube” sözcüğü benimsenmekte ve kitabın bölümleri boyunca bu ucubenin tarihsel dönüşümü edebî metinler üzerinde örneklenmektedir.

Son olarak, ucubeliğin içindeki potansiyel ortaya konularak, çağdaş yazındaki olumlanma durumu ele alınır.

Bu çalışma, Batı edebiyatında sıklıkla karşılaştığımız ucube kavramını inşa eden bu dinamikleri irdelemeyi ve ucube tanımının edebiyata, dile ve yaşama yerleşip kökleşmesini sağlayan kodları deşifre etmeyi amaçlar. Bu amaç doğrultusunda, ucube imgesi psikanalizden post-kolonyalizme, feminizmden şişmanlık çalışmalarına, gotikten fantastiğe ve bilim

kurguya değin birçok farklı ağdaş edebî ve felsefî yaklaşım çerçevesinde ele alınır. Bu bakış açıları, ucubelik kavramını ortaya çıkaran sosyal, siyasi, ideolojik ve ekonomik koşulları inceler, ucubenin hâkim söylem içindeki yerini tartışır. Kitap tarih boyunca yaratılan ucube kavramının farklı Őekillerini, sebeplerini ve edebî temsillerini incelemenin dışında, olumluyıcı yaklaşım içinde olumsuz anlamından uzaklaşarak, nasıl sistemi değiştiren itici bir g konumuna yükseldiğini de ağdaş metinlere referansla açıklar.

Bu amaçlar doğrultusunda bu çalışma temelde “Ucubeliğin Varoluşu Temsilleri”, “Ucubelik Sorunsalı” ve “Ucubeliğe Alternatif Yaklaşımlar” olmak üzere üç temel başlıktan oluşur ve ucubelik kavramı en geleneksel ve kalıplaşmış, içinde olumsuz anlamları barındıran temsillerinden, gittikçe sorsunsallaştırılan ve son olarak, olumsuz anlamlarından arındırılarak olumlanan temsillerine doğru ilerler. Bu sıralama, ucubelik kavramının geçmişten günümüze olan değişimine ışık tutarken, aynı zamanda, geleneksel ve olumsuz anlamıyla günümüzde hâla var olan ucubeliğin, yavaş yavaş olumlanan bir ucubelik anlayışına dönüşümünü ortaya koyar.

Çalışmanın *Ucubeliğin Varoluşu Temsilleri* başlıklı birinci bölümünde, ucubelik daha somut ve fiziksel anlamı üzerinden açıklanır, kavramın çıkış noktasındaki temel ikili karşıtlıklar ve betimlenmesindeki grotesk oğeler incelenir.

Bu bölümde, *Coğrafi Ucubeler: Ortaçağ Seyahatnamelerindeki Tuhaf Ötekiler* başlıklı yazısıyla Züleyha etiner-Öktem, tarih boyunca yalnızca belirli bedenlerin, cinsiyetlerin ve ırkların değil, belirli coğrafyaların da ucubeleştirilmiş olduğu gerçeğine dikkat çekerek *Doğu’nun Harikaları (Wonders of the East)*, *Sir John Mandeville’in Gezileri (The Travels of Sir John Mandeville)* ve Gallerli Gerald’ın *İrlanda’nın Topoğrafyası (Topographia Hibernica)* gibi Ortaçağ seyahatnamelerinde tasvir edilen ucubelik imgelerini ele alır. etiner-Öktem, bu metinlerde Avrupa kültürüne yakın olan coğrafyaların norm olarak kabul edildi-

ğini, Avrupa kültüründen yoksun coğrafyaların ise tekinsiz ve korkutucu olarak tanımlandığı ve ucubellekle eşleştirildiğini vurgular. Ortaçağ seyahatnameleri üzerine olan mevcut literatür, yalnızca bu metinlerde bahsi geçen bilgilerin güvenilir olup olmadığını sorgulamakla yetinirken, Çetiner-Öktem mevcut çalışmalardan ayrılarak bu metinlerde belirli coğrafya, kültür ve ırkları tasvir ederken neden ucube imgelerine başvurulduğunu sorgular. Yazar yaptığı incelemelerle bu metinlerdeki ucube metaforlarının, Ortaçağ Avrupasının sömürgeci söyleminin bir parçası olduğunu ve günümüzde hâlâ varlığını sürdüren ırksal ve kültürel tiplmelerin oluşmasında güçlü bir etkisi olduğunu savunur.

Amerikan Öyküsünde Grotesk: Poetik Bir Mesele başlıklı yazısında Şenol Bezci, ucubeliği ve edebî bir teknik olan groteski ortak paydada buluşturup edebiyatta varoluşsal bir durum olarak nasıl yansıtıldığını irdeler. Yaygın bir pratik olarak popüler tüketim ve ikinci sınıf edebiyat ürünlerinde kötü karakterin çirkinleştirilmesi, siyah giysilerle donatılması, kötü karakteri izleyici açısından kolaylıkla belirler. Fakat Bezci, groteskin kullanım alanının çok daha geniş olduğu vurgusuyula, gotik ve grotesk üretim yönünden zengin olan Amerikan edebiyatında pek çok romancı ve öykücünün toplumca istenmeyen ve dışlanan karakterleri yapıtına konu edinirken kendilerine has yollar benimsediklerini öne sürer. Bu bağlamda, grotesk kimi yazarlar için bir hiciv unsuru, kimileri içinse varoluşsal bir durumun göstergesi olarak belirir. Bezci, groteskin Amerikan romanında ve öyküsünde gösterdiği gelişim ve çeşitliliği ortaya koyarak, Sherwood Anderson'un başlık olarak önce *Ucubeler Kitabı'nı* (*The Book of the Grotesque*) düşünüp, sonradan *Kasabamız* (*Winesburg, Ohio*)'da karar kıldığı öykü kitabındaki bireysel grotesk anlayışını ele alır. Bu doğrultuda Bezci, kitabı genç bir adamın ucubeler arasında yaptığı bir gezinti olarak okur.

Domuzcuktan Köpekli Kadına: Edebî İmgelemede Şişmanlık başlıklı bölümde Zeynep Atayurt-Fenge; toplumsal, kültürel ve fiziksel kaygılarla şekillenerek toplumsal bir ürüne indirgenen beden ve bu kapsamda ucubellekle ilişkilendirilen şişmanlığın, tarihsel dönüşümünün edebî metinlerdeki izini sürer. Hristiyanlıkta yedi ölümcül günahın biri olan oburluğun dışavurumu olan şişman beden, Rönesans döneminde anormal olarak yaftalanmış, Birinci ve İkinci Dünya Savaşları'nın ardından gelen yoksulluk zamanlarında ise sınırsız tüketimin, açgözlülüğün ve sınıfsal gerilimin simgesi olur. Her zaman ikincil planda konuşlandırılan şişman karakterler, yazarlar için hem bir güldürü hem de bir eleştiri malzemesidir. 20. yüzyılda çeşitli sağlık sorunlarının beden ölçüsüyle ilişkilendirilmesi ve kapitalist toplumun bir yandan tüketimi teşvik edip bir yandan da belli beden ölçülerini dayatması neticesinde, şişmanlık bir korkuya dönüşür ve bu korku dalga dalga Batı toplumuna nüfuz etmeye başlar. Şişman beden imgesinin toplumda gittikçe ucubeleşen dönüşümünü irdeleyen Atayurt-Fenge, şişman beden edebî imgelemedeki yerini, ilk olarak William Golding'ın *Sineklerin Tanrısı* romanındaki şişman çocuk karakter Domuzcuk ekseninde inceler. Ardından Peter Carey'nin "*Tarihteki Şişman Adam*" adlı öyküsü üzerinden, şişmanlığın Batı toplumunda nasıl bir korku unsuruna dönüştürüldüğünü ele alır. Son olarak ise yazar, Jeanette Winterson'ın *Vişnenin Cinsiyeti* adlı romanındaki Köpekli Kadın karakterini ele alarak ötekileştirilmiş şişman beden özünde sahip olduğu devrimsel güç ve toplumu dönüştürme potansiyelini gözler önüne serer.

Çalışmanın *Ucube Sorunsalı* başlıklı ikinci bölümünde ise somut ve görünür anlamlarından sıyrılıp kültürel, siyasal ve ideolojik bir anlam kazanan ucubelik, aidiyet ve kimlik kavramları üzerindeki etkisiyle bir mücadele alanı olarak karşımıza çıkar.

İrlanda Cumhuriyetçiliğinin Bir Ucube Olarak Portresi başlıklı yazısında Kübra Kangüleç Coşkun, İrlanda tarihi boyunca değişen İrlanda milliyetçiliğinin ikircikli durumunu değerlendirirken, günümüzde İrlanda milliyetçiliğinin radikalleşen yüzü olan cumhuriyetçiliğin edebiyattaki ucube temsillerinin izini sürer. Ucubeliği bir sınırlarda gezinme hali olarak ele alan Kangüleç, İrlanda cumhuriyetçiliğinin ucube bir teröriste evrilmesini İrlanda'nın değişen erkeklik algısına paralel okur. Buna göre İngiliz sömürgeci babaya karşı İrlanda topraklarını korumaya çalışan İrlandalı erkekler, kendilerine şiddetle eş anılan bir erkeklik miti yaratırlar. Bu eril milliyetçilik söylemi, Kangüleç'e göre, İngiliz güç odaklarının erkeklik söylemlerine karşı başlatılmış bir kimlik arayışının parçasıdır. Kangüleç, bu arayışın özgün bir İrlandalı kimliğiyle sonuçlanmak yerine zamanla şiddet sarmalına çekildiğini vurgular ve özgün İrlanda kimliğinin oluşmasının hiper-erkeklik söylemiyle beslenen ucube milliyetçilik anlayışından kurtulmakla mümkün olduğunu savunur. Yazar, son olarak çağdaş İrlandalı yazarların bu yaklaşımı benimseyerek, eserlerinde ucube erkek milliyetçiliğini ve onun evrildiği cumhuriyetçi terörist imgesini nasıl sorunsallaştırdıklarını inceler.

Pelin Doğan ise, *İrkçilik ve Cinsiyetçilik Kesişiminde Ucubeleşen Göçmen Kadın* başlıklı yazısında, karşılaştıkları ön yargılar, dil engeli ve sosyo-kültürel farklılıklar göz önünde bulundurulduğunda 21. yüzyılın en güncel ucubeleri sayılabilecek göçmen kadınların deneyimini, çatışma ve uzlaşma potansiyelini bir arada barındıran tiyatro sahnesi üzerinden okur. Göçmen kadınlar, bir yandan beden/kültür farklılıkları nedeniyle çeperdeki pozisyonlarında yerleşilen ülkenin normatif değerlerinin dışında kalırken diğer yandan kendi toplulukları tarafından dayatılan cinsiyetçi tahakküm altında sessizleşmeye mahkûm edilmektedirler. Cinsiyet temelli bu ucubeleştirme eylemi, göçmen kadını çok katmanlı bir yabancılaşma sürecine itmektedir. Kadın üzerinde kurulan cinsiyetçi tahakküm; sınıf,

etnisite, politik kimlik, yaş, cinsel yönelim aidiyetlerinin kesişiminde ortaya çıkan ayrımcılık pratikleri ve ezilme biçimleriyle eklemlenerek derinleşmektedir. Bu bağlamda Doğan, mağdur edenin, farklı özcü değerleri birbirine eklemlenerek kurduğu ayrımcı pratikleri, mağdur edilenin kesişen kimlikleriyle nasıl deneyimlediğini açığa çıkarmaktadır. “Kesişimsellik” ve “yeni ırkçılık” kuramlarının ortak bir metodolojik alan sunabileceği fikrinden hareketle, İngiliz oyun yazarı Kay Adshhead’in *The Bogus Woman* (1997) adlı oyununda, göçmen kadının maruz kaldığı ayrımcı ve ötekileştirici pratikleri tartışmaktadır. Doğan, bu bağlamda, göçmen kadınların gündelik hayatın ayrımcı pratiklerini nasıl deneyimlediğini, iktidar ilişkilerinin yapılanışını, eril ve ırkçı kodların eklemlenmesini, kültürel hiyerarşinin işleyişini ve görünmez kılınmanın politik işlevini görünür kılmaktadır.

Ucubeliğe Alternatif Yaklaşımlar başlıklı üçüncü bölümde ise 21. yüzyılda toplumsal, politik ve teknolojik dinamiklerin değişimi ile olumsuz temsillerinden uzaklaşarak gittikçe daha özgürleştirici bir anlama bürünen bir ucubelik tasviri sunulur.

Bu bölümde, “*Ucube-Oлма*”dan “*Ucube-Oluş*”a Geçiş: Jackie Kay’in *Trompet* Romanında *Trans cinsiyet* başlıklı yazısında Rahime Çokay Nebioğlu, ucubelik kavramını, öne sürdüğü “ucube-olma” ve “ucube-oluş” kavramları eksenlerinde inceleyer. İncelemesini Gilles Deleuze ve Felix Guattari’nin “oluş” kavramından yola çıkarak biçimlendiren Çokay Nebioğlu’nun odak noktasında trans cinsiyet yatar. Yaratıcı, devrimci ve değişimi tetikleyici akışkanlıkları bünyesinde barındıran ve alternatif bir varoluşu temsil eden “oluş” kavramı, Deleuze ve Guattari’nin anlayışına göre kadın-oluşla başlar. Bunun nedeni, tarihin ilk ucubesinin kadın olarak düşünülmesidir. Çokay-Nebioğlu, bu düşünceden ayrılarak tarihin ilk ucubesinin ikili karşıtlıkların hiçbir yakasına yerleştirelemeyen, hiçbir kategoride varlığı kabul görmeyen “trans cinsiyet” olduğunu savunur ve dolayısıyla tüm oluşların “trans-oluş”la başladığını

ileri sürer. Yazar, trans cinsiyetin yüzyıllardır farklılığın olumsuz olarak algılandığı ve dışlandığı “ucube-olma” yakasında hapsedildiğini, ancak 21. yüzyılda trans cinsiyet deneyiminin değişim, yaratıcılık ve yenilikle tanımlanan “ucube-oluş” yakasına doğru ilerlemekte olduğunu vurgular ve bu geçişi İskoç yazar Jackie Kay’ın *Trompet* (1998) romanı üzerinden resmeder.

Son olarak, Çokay Nebioğlu’nun trans cinsiyet üzerinden oluşturduğu çerçeveye paralel, *Anneler, Ucubeler ve Makineler* başlıklı yazısında Rosi Braidotti, Deleuze ve Guattari’nin rizomatik düşüncesinden yola çıkarak “göçebe bir tavır” benimser, ikili karşıtlıklara dayalı düşünce biçimlerinden uzaklaşarak, kadınlarla özdeşleştirilen ucubeliği olumlayıcı bir eksene kaydırmayı hedefler ve “göçebe feminizm” olarak adlandırdığı yeni bir feminizm anlayışı ileri sürer. Braidotti yeni feminist yaklaşımını, anneler, ucubeler ve makineler olmak üzere üç temel kavram üzerinden ele alır ve 21. yüzyıl toplumlarında bu üçü arasındaki interaktif ilişkiyi ortaya çıkararak biyoteknolojinin gelişmesiyle kadının toplumdaki konumu ve ucubelikle kurulan ilişkisinde yarattığı olumlu gelişmeler ve geçişlerden bahseder. Braidotti’nin yeni feminizm anlayışı, bu bağlamda, kadın ve ucubelik kavramlarına getirilen mevcut kuramsal yaklaşımları hem sorunsallaştırıp hem de bu yaklaşımların bir adım ötesine giderek siyasi ve toplumsal düzlemde harekete geçme çağrısı yapar.

Pelin Doğan
Rahime Çokay Nebioğlu
Kübra Kangüleç Coşkun

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM I UCUBELİĞİN VAROLUŞU TEMSİLLERİ

- Coğrafi Ucubeler: Ortaçağ Seyahatnamelerindeki Tuhaf Ötekiler 23
Züleyha Çetiner-Öktem
- Amerikan Öyküsünde Grotesk: Poetik Bir Mesele..... 53
Şenol Bezci
- Domuzcuktan Köpekli Kadına: Edebî İmgelemde Şişmanlık 79
Zeynep Z. Atayurt-Fenge

BÖLÜM II UCUBELİK SORUNSAI

- İrlanda Cumhuriyetçiliğinin Bir Ucube Olarak Portresi..... 119
Kübra Kangüleç Coşkun
- İrkçılık ve Cinsiyetçilik Kesişiminde Ucubeleşen Göçmen Kadın.. 143
Pelin Doğan

BÖLÜM III
UCUBELİĞE ALTERNATİF YAKLAŞIMLAR

"Ucube-Oлма"dan "Ucube-Oluş"a Geçiş: Jackie Kay'ın Trompet Romanında Trans cinsiyet	177
<i>Rahime Çokay Nebioğlu</i>	
Anneler, Ucubeler ve Makineler.....	203
<i>Rosi Braidotti</i>	